

OBNOVA RELIGIOZNOG ODGOJA I KATEHEZE U NAŠOJ CRKVI

prema najnovijim smjernicama
biskupa Jugoslavije u katehetskom
dokumentu "RADOSNO NAVIJEŠTANJE
EVANĐELJA I ODGOJ U VJERI"

Josip Baričević

4. Svima je u kršćanskoj zajednici potreban redovit i trajan odgoj u vjeri. Posebnu pažnju treba posvećivati katehezi odraslih, njihovu „reevangelizaciji”, njihovu „reinicijaciji” u vjeru i život kršćanske zajednice, u našim prilikama osobito prigodom pripreme i slavljenja sakramenata kršćanske inicijacije i sakramenta kršćanske ženidbe. Starijim osobama treba također, zbog njihova bogatog iskustva i njihovih posebnih problema, pružiti mogućnost za trajno i sve dublje sazrijevanje u vjeri. Uvođenje mladih i djece u vjeru i život kršćanske zajednice, osobito redovitim i kvalitetnim vjeronaučnim i drugim oblicima vjerničkog susretanja, treba ostvarivati istodobno i u dubokoj povezanosti s trajnim općereligioznim i kršćanskim vjerničkim formiranjem odraslih. Isto tako jednaku brigu treba posvećivati uvođenju u vjeru i život kršćanske zajednice onih koji se pripremaju za krštenje i primaju ga u odrasloj dobi, pronalazeći za njih prikladne suvremene oblike katekumenata.²⁴

Premda bi bilo posebno važno detaljnije i temeljitije razglobiti i osvijetliti pojedina stajališta izražena u toj tezi te ukazati na njihove posljedice za našu religioznoodgojnu i katehetsku teoriju i praksu, i ovdje se ograničavamo sa-

orijentacije

mo na nekoliko kraćih napomena kojima bismo željeli, polazeći od biskupskog dokumenta, naznačiti neke od najvažnijih i najtemeljnijih uvjeta i putova za radikalnu obnovu religioznog odgoja i kateheze u našoj Crkvi.

a) Ako stvarno (ne samo verbalno) prihvaćamo jedno od najtemeljnijih polazišta suvremenog religioznog odgoja i kateheze, polazište koje na temelju biskupskog dokumenta možemo izreći tvrdnjama: „svima u kršćanskoj zajednici treba omogućiti redovit i trajan odgoj u vjeri”, „kršćanska je zajednica kao cjelina glavni katehizant, glavni odgajnik u vjeri” i „religiozni odgoj i kateheza permanentni je proces u kojemu treba da kao katehizanti sudjeluju kršćanska zajednica kao cjelina i svi njezini članovi”,²⁵ onda bi, među ostalim, najradikalnije i najhitnije trebalo preispitati ove, prema našem uvjerenju još uvijek vrlo česte, oblike

²⁴ Usp. osobito četvrti i prvi dio dokumenta, tj. br. 53–63 i br. 5–17.

²⁵ Usp. o tome osobito br. 53 dokumenta naših biskupa i općecrkvene dokumente navedene u tom broju. – Napominjemo također da je u nas održana posebna Katehetska ljetna škola (u Zagrebu 1975.) na temu „Kateheza kao permanentni odgoj kršćanske zajednice u našim prilikama”. Radovi te Škole objavljeni su u zborniku „Permanentni odgoj kršćanske zajednice”, KS, Zagreb, 1977.

i vidove naše religioznoodgojne i katehetske prakse:

– u mnogim slučajevima još uvijek „kampański” i „jezgraški” pristup katehizaciji djece, osobito prigodom pripreme za prvu pričest i krizmu; s tim u vezi, zanemarivanje kontinuiranog, sustavnog, programski koncipiranog i stvaralački oblikovanog vjeronaučnog rada tijekom cjelokupnog osmogodišnjeg školovanja djece i predadolescenata;²⁶

– vrlo često zanemarivanje (zbog nesnalaženja i drugih razloga) vjeronaučnog rada s mladima i drugih oblika općereligioznog i vjerničkog formiranja mladih (srednjoškolaca i studenata te mladih radnika u gradskim i seoskim sredinama) ili nedovoljno sustavan, prikladan i stvaralački rad s mladima;

– još češće nedovoljno posvećivanje pažnje trajnom, sustavnom i kvalitetnom općereligioznom i vjerničkom formiranju odraslih i starijih osoba;

– isto tako vrlo često, ako ne trajno, zanemarivanje adekvatnog religioznog odgoja i kateheze djece, mladih i odraslih s fizičkim ili psihičkim teškoćama te onih koji su – zbog toga ili zbog drugih razloga – dospjeli na rub ljudskog i vjerničkog života (među takve spadaju i osobe podložne različitim oblicima ovisnosti: alkoholu, drogi i dr.).

b) Posebnu pažnju treba posvećivati katehezi odraslih, ali to ne znači da istodobno jednaku pažnju ne treba posvetiti religioznom odgoju i katehezi djece i mladih. To posebno ističemo zato što se i u nas, kako nam se čini, u posljednje vrijeme ponekad toliko naglašava (doduše, više verbalno nego stvarno) važnost kateheze odraslih da se može dobiti dojam kao da se u nas dovoljna (čak i pretjerana) briga posvećuje sustavnom i kvalitetnom odgoju djece u vjери.²⁷

c) Rad s odraslima, osobito s roditeljima i ostalim članovima obitelji, u našim prilikama treba naročito povezivati s vjeronaučnim i drugim oblicima katehetskog rada s djecom i mladima. To je jedan od najprikladnijih i „najprirodnijih” putova za zajedničko i sve dublje općeljudsko i vjerničko sazrijevanje svih članova obitelji. Ako se, naime, u sustavnom i kvalitetnom radu s roditeljima i ostalim odras-

lim članovima obitelji omogućiti da se oni duboko i na stvaralački način susreću s temeljnim općeljudskim i vjerničkim pitanjima (temama, iskustvima) s kojima se u redovitom i kvalitetnom vjeronaučnom radu susreću djeca i mladi, onda se možemo nadati da će se stvarati pogodno ozračje za kvalitetnu i uspješnu općeljudsku i vjerničku komunikaciju među svim članovima obitelji. Takvo ozračje može mnogo pridonijeti dubokom ljudskom i vjerničkom sazrijevanju svih članova obitelji.²⁸

d) Mnogim je odraslim članovima naših kršćanskih zajednica potrebna „reevangelizaci-

---

²⁶ S tim je, dakako, u najtješnoj vezi pitanje kakve vjeronaučne udžbenike (katekizme) izabiremo za vjeronaučni rad s djecom i predadolescentima (za vjeroučenike osmogodišnje škole) omogućuju li nam odabrani vjeronaučni udžbenici doista kontinuiran, sustavan, programski koncipiran i stvaralački oblikovan vjeronaučni rad tijekom osam vjeronaučnih godina?

²⁷ Premda smo uvjereni da prednost treba dati katehezi odraslih, isto smo tako uvjereni da je jedan od glavnih izvora teškoća s kojima se susrećemo u općereligioznom i vjerničkom formiranju odraslih upravo u tome što oni nisu tijekom svoga djetinjstva i mladenaštva imali prilike sudjelovati u sustavnom i kvalitetnom općereligioznom i specifično kršćanskom vjerničkom formiranju. A ipak se, redovito, upravo u djetinjstvu i mladenaštvu postavljaju mnogi važni temelji za sav daljnji ljudski i vjernički život!

²⁸ Katehete i katehiste, čini se, često se ne usuđuju uvesti sustavan i redovit rad s roditeljima i drugim odraslim članovima obitelji osobito zato što su u nedoumici s obzirom na izbor tema i načina rada u susretima s odraslima. Napominjemo da bi se mnogi od njih riješili mnogih teškoća kad bi za mnoge susrete s roditeljima i ostalim odraslim članovima kršćanske zajednice izabirali teme i sugestije za rad – dakako, uz stanovite modifikacije – koje se obilno nude u novim hrvatskim vjeronaučnim udžbenicima (npr. u „Snažnom Duha”, „Pođimo zajedno” i „Pozvani na gozbu”). Autori su tih udžbenika, svjesni da jednaku brigu treba posvećivati katehezi odraslih kao i katehezi djece i mladih, vodili brigu o tome da se u našim novim vjeronaučnim udžbenicima ponudi takav izbor tema te da se tako metodički oblikuju da se njima mogu korisno poslužiti i djeca, i mladi, i odrasli. mnogi su „slojevi” u tim udžbenicima (katekizmima) „dohvatljivi” za djecu jer su dostatno u skladu s njihovim doživljajno-spoznajnim i drugim mogućnostima, mnoge „slojeve” još dublje mogu doživjeti i spoznati mladi, a mnoge će „slojeve” još mnogo dublje moći doživjeti i spoznati odrasli. Ti bi „katekizmi” htjeli biti jedan od vrlo važnih i uspješnih medija komuniciranja u trajnom općeljudskom i vjerničkom formiranju mnogih članova naših kršćanskih zajednica, osobito članova naših obitelji.

ja”, ponovna evangelizacija, jer mnogi od njih nisu bili pravo evangelizirani i katehizirani, potrebna im je „reinicijacija”, ponovno uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice. U našim prilikama posebno pogodno vrijeme za to može biti priprava i slavljenje sakramenata kršćanske inicijacije, na primjer tijekom priprave roditelja za krštenje, prvu pričest i potvrdu njihove djece. Osim toga, stanovita je „reevangelizacija” i „reinicijacija” zaručnika u vjeru i život kršćanske zajednice moguća prigodom njihove priprave za sklapanje kršćanskog braka. No, pitanje je, dakako, s kojim se „sadržajima” i s kojim se „stilom komuniciranja” susreću oni koji se konkretno pripravljaju za slavljenje sakramenata kršćanske inicijacije i sakramenta kršćanske ženidbe.²⁹

e) I u nas je sve veći broj nekrštene djece, mladih i odraslih, osobito u gradskim sredinama. Kršćanska bi zajednica morala pronaći načina da se i njima pruži prilika da se upoznaju s Evanđeljem. Jedan od najhitnijih zadataka naših kršćanskih zajednica jest pronalaženje takvih oblika evangelizacijskog, religioznoodgojnog i specifično katehetskog djelovanja koje će omogućiti stvarno uvođenje u vjeru i život kršćanske zajednice onima koji u odraslijoj dobi žele primiti sakrament krštenja i ostale sakramente kršćanske inicijacije. Iskustvo katekumenata iz prvih kršćanskih vremena u tom nas pogledu mora trajno nadahnjivati, ali je u naše vrijeme potrebno pronalaziti takve konkretne oblike katekumenata koji odgovaraju prilikama u kojima živi suvremeni čovjek.³⁰

f) Redovitom i trajnom odgoju u vjeri naših kršćanskih zajednica u inozemstvu treba posvećivati jednaku brigu kao i odgoju u vjeri naših kršćanskih zajednica u domovini, vodeći računa o njihovoj posebnoj selilačkoj situaciji.³¹

g) U biskupskom se dokumentu s pravom ističe da i starijim osobama valja posvećivati osobitu pažnju, naročito zbog njihova bogatog životnog iskustva i njihovih posebnih životnih problema te da im treba omogućiti „trajno napredovanje u kršćanskom vjerničkom iskustvu i dubljem upoznavanju otajstava vjere”. Stoga svi članovi kršćanske zajednice, osobito njezini voditelji, treba da nastoje „pronalaziti načine takve prisutnosti i takvog susretanja sa starijim

osobama koji će doista biti izvor međusobnog ljudskog i vjerničkog obogaćivanja” (br. 60). U našim kršćanskim zajednicama, treba reći, postoje nastojanja da se i starijim osobama pruži mogućnost trajnog sazrijevanja u vjeri, ali isto tako treba reći da takva nastojanja još ni izdaleka nisu postala jedan od najvažnijih vidova našega cjelokupnog pastoralno-katehetskog djelovanja.

5. Svi smo u kršćanskoj zajednici pozvani da naviještamo Evanđelje i odgajamo u vjeri – „u jedinstvu poslanja i različitosti službi”. Kršćanska je zajednica kao cjelina – u svem bogatstvu i raznolikosti svoga evangelizacijskog, religioznoodgojnog, katehetskog, duhovno-molitvenog, liturgijskog, služiteljskog i voditeljskog djelovanja i življenja – glavni „navjestitelj” i svjedok Evanđelja, glavni „evangelizator” i „kateheta”, glavni „odgojitelj” u vjeri.³²

²⁹ O „reevangelizaciji” i „reinicijaciji” odraslih vidi osobito u br. 59 i 60 biskupskog dokumenta. – U vezi s time podsjećamo također na prethodnu napomenu s popratnom bilješkom. Ovdje je potrebno također spomenuti da se u nas u posljednjih desetak godina javljaju brojni pokušaji duhovno-molitvenog i sličnog okupljanja mladih i odraslih u manjim i većim grupama (skupinama) i zajednicama radi što dubljeg i životnijeg uvođenja u vjeru i život kršćanske zajednice. Spominjemo neke od tih pokušaja: „focolari”, različite duhovno-meditativne i molitvene grupe, „karizmatske” molitvene grupe, „mali tečaj” (kursiljo) radosnog navještanja kršćanstva, seminari za evangelizaciju, „neokatekumenske” zajednice, seminari za uvođenje odraslih u kršćanstvo... Ne ulazeći u međusobno razlikovanje i vrednovanje tih pokušaja – što bi bilo potrebno i što će trebati čim prije i što temeljitije učiniti, osobito s psihološko-pedagoškog, religioznopedagoškog i pastoralno-teološkog stajališta – ovdje samo ističemo da je u našoj situaciji, duboko smo uvjereni u to, najpotrebnije revalorizirati, radikalno obnoviti i intenzivirati „redoviti” pastoral kršćanskih zajednica, osobito u okviru župskih zajednica. Tako, na primjer, redoviti i kvalitetni vjeronaučni i slični susreti za ljudsko i vjerničko formiranje djece, mladih i odraslih mogu biti pravo „rasadište” raznolikog, kvalitetnog i intenzivnog ljudskog i vjerničkog zajedništva, takvog zajedništva koje osposobljava članove kršćanske zajednice za autentično i bogato shvaćanje i življenje Evanđelja u mnogostrukim odnosima s ljudima koji pripadaju i koji ne pripadaju kršćanskoj zajednici.

³⁰ Usp. osobito br. 59 dokumenta.

³¹ Usp. osobito br. 62 dokumenta.

³² Usp. osobito peti dio dokumenta, tj. br. 64–75.

Tom je tezom također izražena jedna od osnovnih postavki suvremenog religioznog odgoja i kateheze. Dubokoj se, svestranoj i stvaralačkoj evangelizacijskoj, religioznoodgojnoj i katehetskoj obnovi u našoj Crkvi možemo nadati ako u našim kršćanskim zajednicama sazrije svijest da su svi članovi zajednice pozvani da naviještaju Evanđelje i odgajaju u vjeri. No, i o toj tezi smatramo potrebnim iznijeti nekoliko napomena, osobito radi unošenja svjetla u razumijevanje i ostvarivanje načela „jedinstvo poslanja i različitost službi”, načela kojim se moraju voditi svi članovi kršćanske zajednice i sve manje grupe (zajednice) unutar šire kršćanske (župske) zajednice.

a) U našim je prilikama u prvom redu župska zajednica osnovna, mogli bismo reći „bazična”, evangelizacijska i religioznoodgojna crkvena zajednica. U našoj je, naime, društveno-političkoj i crkvenoj situaciji u prvom redu župska zajednica takav slobodan „prostor” djelovanja i življenja koji, bar načelno govoreći, omogućuje i pojedincima, i manjim grupama i zajednicama, i župskoj zajednici kao cjelini da u što punijoj mjeri ostvaruju svoj ljudski i vjernički život u svjetlu Evanđelja. No, ako bi župske zajednice u nas trebale biti takve „bazične” zajednice na kojima, kao na čvrstim temeljima, počiva i iz kojih, kao iz zdravih korijena buja bogat i raznolik život naše Crkve, onda bi radikalno trebalo obnoviti mnoge vidove i oblike njihova djelovanja i života. Župskoj zajednici treba, prema riječima Ivana Pavla II i prema riječima naših biskupa, dati „prikladnije strukture i nov polet” (CT 67), treba da „zajednički tražimo i pronalazimo takve oblike njezina djelovanja i cjelokupnog života župe koji joj omogućuju da bude kao obiteljska kuća, bratska i gostoljubiva, gdje će kršteni i potvrđeni biti svjesni da su narod Božji... gdje im se lomi kruh dobre nauke i kruh euharistije..., odakle se svakodnevno šalju na svoje apostolsko poslanje, na sva gradilišta života” (br. 69 dokumenta).

b) Kršćanska je obitelj, dakako, redovito prva i najprirodnija religioznoodgojna i evangelizacijska zajednica koja omogućuje, ili bi trebala omogućiti, djeci i ostalim članovima obitelji da trajno i sve dublje sazrijevaju u shva-

ćanju i življenju najdubljeg smisla ljudskog i vjerničkog života u svjetlu Evanđelja. Suvremena obitelj, doduše, vrlo često, zbog različitih razloga, postaje sve nesposobnija za vršenje te svoje odgojne i evangelizacijske uloge, ali joj zato šira kršćanska zajednica, osobito voditelji i animatori religioznog odgoja i kateheze u župskoj zajednici, mora pomoći u vršenju te njezine gotovo nezamjenjive uloge.³³

c) Posebno je, u nas i u svijetu, osjetljivo pitanje odnosa između uloge šire kršćanske (župske) zajednice te uloge duhovno-molitvenih i drugih manjih kršćanskih skupina (grupa) i zajednica u evangelizacijskom, religioznoodgojnom, katehetskom i drugim oblicima djelovanja i života. Načelno govoreći, u općecrkvenim dokumentima i u dokumentima naših biskupa u posljednje je vrijeme to osjetljivo pitanje dostatno osvjetljeno i, mogli bismo reći, riješeno.³⁴ No, u praksi u vezi s time i dalje ostaju, što je posve razumljivo, mnogi problemi za trajno rješavanje. Među takvim problemima spominjemo samo neke:

– odnos „redovitih” i „izvanrednih” oblika evangelizacijskog, religioznoodgojnog i katehetskog djelovanja u župskoj zajednici: na primjer, odnos između redovitih vjeronaučnih susreta i povremenih ili redovitih duhovno-molitvenih i sličnih susreta;³⁵

– neizbježan problem ugrađivanja djelovanja i života manjih grupa i zajednica u cjelokupno pastoralno djelovanje i život kršćanske (župske) zajednice te, s tim u vezi, problem „liderstva”, tj. problem odnosa između voditelja šire (župske) zajednice i voditelja manjih zajednica (grupa);³⁶

³³ Vidi o svemu tome osobito u br. 55 i 71 dokumenta.

³⁴ Vidi osobito br. 72 katehetskog dokumenta naših biskupa s navedenim mjestima iz općecrkvenih dokumenata i iz dokumenta naših biskupa „Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata”, Zagreb, 1976.

³⁵ Usp. bilješku 29. – Tu bi također trebalo postaviti i veoma važno religiozno-psihološko i katehetsko-teološko pitanje: iskustvo čega zapravo doživljavaju pripadnici nekih duhovno-molitvenih i sličnih grupa koje su sklone previše intenzivnom i „neposrednom” doživljavanju iskustva Boga? No, o tome će trebati temeljitije raspraviti drugom prilikom.

³⁶ Taj je problem, očito, prijeko potrebno osvjet-

– problem stvarne inkulturacije, „utjelovljenja” u našu konkretnu društveno-kulturnu i crkvenu stvarnost, nekih duhovno-molitvenih i drugih „pokreta” (gibanja) koji su nastali u dosta drugačijem društveno-kulturnom i crkvenom kontekstu.³⁷

d) Vrlo je važno i prijeko potrebno da se uoči i u konkretnoj praksi ostvaruje specifična uloga stručno osposobljenih kateheta i katehista i njihovih suradnika – svećenika, redovnika, redovnica, laika – u vođenju i animiranju religioznog odgoja i kateheze u kršćanskoj zajednici te uloga ostalih članova kršćanske zajednice u naviještanju Evanđelja i odgoju u vjeri. O tome smatramo potrebnim napomenuti osobito ovo:

– vođenje i animiranje religioznog odgoja i kateheze u kršćanskoj zajednici redovito treba povjeravati stručno osposobljenim katehetama i katehisticama, tj. onima koji su tijekom svoga redovitog i permanentnog studija stekli temeljitu antropološku (psihološku, sociološku, filozofsku, pedagošku, didaktičku, metodičku, i dr.), teološku (biblijsku, fundamentalno-teološku, dogmatsko-teološku, moralno-teološku, pastoralno-teološku i dr.) te specifičnu religiozno-pedagošku i katehetsku formaciju;³⁸

– katehete i katehiste, kao glavni voditelji i animatori religioznog odgoja i kateheze u kršćanskoj zajednici, treba da sebi pronalaze – dakako, u dogovoru s glavnim voditeljem i ostalim članovima pastoralne ekipe koja se brine za cjelokupan pastoralni rad i život u kršćanskoj zajednici – stručne suradnike među vjernicima-laicima, redovnicima, redovnicama i svećenicima;³⁹

– katehete i katehiste treba da i među ostalim članovima kršćanske zajednice – mlađim i starijim osobama – pronalaze dragocjene suradnike, osobito među roditeljima katehiziranih; tako bi, na primjer, neki roditelji mogli biti vrlo dobri suradnici u bar djelomičnom vođenju manjih i većih grupa vjeroučenika koji se pripremaju za prvu pričest i krizmu;⁴⁰

---

liti socijalnopsihološki (osobito „grupnodinamički”) i pastoralno-teološki. To će trebati učiniti čim prije da bi se pridonijelo razrješavanju mnogih sukobnih situacija te da bi se spriječili mnogi novi nepotrebni konflikti.

³⁷ Bilo bi potrebno, s tog stajališta, analizirati i vrednovati sva takva novija gibanja u našoj Crkvi, ali to ostavljamo za drugu zgodu. Ovdje tek usputno napominjemo, iznoseći više svoj dojam negoli rezultat sustavnijeg istraživanja, da bi, na primjer, „neokatekumenske” zajednice u nas nailazile na mnogo manje teškoća, da ne bi izazivale toliko gotovo nerješivih sukoba i da bi djelotvornije pridonosile „reevangelizaciji”, „reinicijaciji” odraslih u vjeru i život kršćanske zajednice, kad bi njihovi voditelji i članovi bili mnogo osjetljiviji za specifična i izvorna obilježja našega društveno-kulturnoga i crkvenog bića te kad bi bili mnogo kreativniji u „transponiranju” konkretnih oblika djelovanja, u skladu s temeljnom inspiracijom „neokatekumenskog” pokreta (puta), nastojeći ih tako preoblikovati da se u taj „put” (pokret), na stvaralački način, ugradi ono što se u nas na području „reevangelizacije” i kršćanske „reinicijacije” već radi te što je karakteristično i moguće za naše konkretne prilike.

³⁸ Mogućnost za takvu formaciju mora se pružiti osobito na našim teološkim učilištima i na katehetskim institutima. – Istaknuli smo da vođenje i animiranje religioznoodgojnog i katehetskog rada treba redovito povjeravati stručno osposobljenim katehetama i katehisticama. Time smo željeli reći da u nekim slučajevima u tom pogledu, zbog posebnih uvjeta te zbog iznimne pedagoške nadarenosti i vjerničke zrelosti nekih osoba koje se bave katehiziranjem, mogu postojati iznimke te bi se vođenje i animiranje religioznog odgoja i kateheze u kršćanskoj zajednici iznimno moglo povjeriti i onima koji, formalno gledajući, nisu stekli dostatnu antropološku, teološku i specifičnu religiozno-pedagošku i katehtsku formaciju. No, iznimke ipak ne smiju postati pravilom.

³⁹ Takve bi stručne suradnike – osobito za komuniciranje nekih općeljudskih i vjerničkih tema u katehetskom radu s odraslima, mladima i djecom – katehete i katehiste mogli, na primjer, pronaći među onim vjernicima-laicima koji se odlikuju bogatim profesionalnim, općeljudskim i vjerničkim iskustvom koje može biti dragocjeno i često nezamjenjivo u kvalitetnom vjeronaučnom i drugim oblicima evangelizacijskog i katehetskog rada u kršćanskoj zajednici. Takvo dragocjeno iskustvo, među ostalima, imaju mnogi vjernici-laici koji se inače bave ili su se bavili odgojnim radom. Oni bi – osobito ako bi se za njih organizirali kvalitetni stručni seminari i slični oblici permanentne formacije u okviru katehetskih instituta, centara i drugih institucija – mogli biti izvrsni suradnici u radikalnom obnavljanju religioznoodgojnog, katehetskog i cjelokupnog pastoralnog djelovanja i života u našim kršćanskim zajednicama. O kakvim bi sve oblicima stručne suradnje moglo biti riječi, o tome će biti potrebno raspraviti drugom prilikom.

⁴⁰ Za takve suradnike treba također organizirati prikladne oblike općereligiozne i vjerničke formacije u okviru župske zajednice ili u okviru djelovanja katehetskih instituta, centara i sličnih ustanova. Njima je također korisno i potrebno omogućiti – pod vodstvom stručno osposobljenih kateheta i katehista – redovito pojedinačno i zajedničko pripremanje pojedinih vjeronaučnih susreta. U tome će im biti od velike pomoći kvalitetni vjeronaučni udžbenici (katekizmi) u kojima se nudi dovoljno bogat izbor tema

– treba se nadati da će se za suradnju u evangelizacijskom i katehetskom djelovanju naše Crkve osposobiti mnogi naši vjernici-laici koji sudjeluju u radu i životu različitih duhovno-molitvenih i drugih manjih kršćanskih skupina (grupa) i zajednica koje se u nas javljaju u novije vrijeme;⁴¹

– smatramo da će u budućnosti u našoj Crkvi biti lako pronalaziti stručne i druge suradnike za evangelizacijsko i katehetsko te za druge oblike pastoralnog djelovanja, osobito ako se radikalno obnove „redoviti” vjeronaučni i ostali oblici religioznoodgojnog i katehetskog rada s djecom, mladima, odraslima i starijim osobama u našim kršćanskim zajednicama: takva obnova može možda najviše pridonijeti korjenitoj obnovi cjelokupnog djelovanja i života naše Crkve te je posve razumljivo da se u tako obnovljenoj Crkvi mogu lako pronaći oni koji će dio svoga vremena i svojih najboljih sposobnosti posvetiti dubokom ljudskom i vjerničkom kultiviranju i trajnom formiranju svojih kršćanskih zajednica.⁴²

6. Religiozni odgoj i katehezu treba promatrati i ostvarivati kao sastavni i komplementarni dio cjelovito shvaćenog i ostvarivanog evangelizacijskog i sveukupnog pastoralnog djelovanja Crkve te kao sastavni i komplementarni dio cjelovito shvaćenog općeljudskog odgoja.⁴³

To osobito znači da religioznoodgojni i katehetski rad s djecom, mladima, odraslima i starijim osobama treba promatrati i konkretno ostvarivati u najdubljoj povezanosti i međusobnom dopunjavanju s drugim oblicima života i rada u kršćanskoj zajednici: u najdubljoj povezanosti i međusobnom dopunjavanju s ostalim oblicima evangelizacijskog djelovanja te u najdubljoj povezanosti i međusobnom dopunjavanju s liturgijskim i drugim duhovno-molitvenim slavljinama, s različitim oblicima „bratskog služenja” („diakonije”), tj. s različitim oblicima pružanja duhovne i materijalne prisutnosti i pomoći onima kojima su one potrebne, i s ostalim oblicima rada i života unutar i izvan kršćanske zajednice koji pridonose radosnom

naviještanju i ostvarivanju Evandjelja.

Jedna od najočitijih posljedica takva shvaćanja religioznog odgoja i kateheze jest, na primjer, prijeka potreba da se planiranje i ostvarivanje cjelokupnog vjeronaučnog i drugih oblika katehetskog rada te planiranje i ostvarivanje ostalih oblika pastoralnog djelovanja u kršćanskoj zajednici moraju izvoditi ekipno, u međusobnoj trajnoj suradnji svih onih kojima je povjereno pastoralno animiranje i vođenje kršćanske zajednice.⁴⁴ Isto je tako jedna od najprirodnijih posljedica takva shvaćanja odgoja u vjeri, na primjer, potreba da u vjeronaučnim udžbenicima (katekizmima) dođu do izražaja duboka povezanost i međusobno dopunjavanje između kateheze, liturgije, životnog svjedo-

---

i metodičkih sugestija za programski koncipirano i stvaralačko oblikovanje vjeronaučnih susreta.

⁴¹ Dakako, ako se te grupe i zajednice budu razvijale vodeći računa o onome što smo naznačili u prethodnim napomenama s popratnim bilješkama (vidi osobito bilješke: 29 i 35).

⁴² Vidi prethodne napomene s popratnim bilješkama 29 i 35. – Napominjemo također da suradnicima u religioznom odgoju i katehezi valja povjeravati zadatke na njihovu mjeru, tj. onoliko zadataka koliko ih oni mogu izvršiti i one zadatke koje oni – u skladu sa svojim profesionalnim, općeljudskim i vjerničkim sposobnostima, iskustvima i obvezama – mogu dobro, i često mnogo bolje nego glavni voditelji religioznog odgoja i kateheze, izvršiti. Tako će, na primjer, biti korisno i potrebno da stručno osposobljeni katehete i katehistice, kao glavni voditelji i animatori cjelokupnog katehetskog rada u župskoj zajednici, češće kao suradnike pozovu neke vjernike-laike, svećenike, redovnike ili redovnice da u oblikovanju i vođenju nekih susreta s odraslima, mladima i djecom dadnu svoj dragocjen i u mnogom pogledu nezamjenjiv doprinos.

⁴³ Premda je o nekim vidovima te postavke već bilo riječi, smatramo potrebnim posebno istaknuti važnost shvaćanja i ostvarivanja religioznoodgojnog i katehetskog djelovanja kao sastavnog i komplementarnog dijela cjelovito shvaćenog pastoralnog djelovanja Crkve te kao sastavnog i komplementarnog dijela cjelovito shvaćenog općeljudskog odgoja. – O tome vidi osobito drugi dio dokumenta, tj. br. 18–31.

⁴⁴ Koliko i kakvih sve teškoća ima u funkcioniranju odnosno nefunkcioniranju naših pastoralnih „ekipa”, svima nam je vjerojatno dobro poznato. Praktično i teorijsko osposobljavanje kateheta i katehistica te ostalih članova pastoralnih ekipa i svih članova kršćanske zajednice za zajednički, ekipni rad, smatramo stoga jednim od najprečih i neodloživih zadataka naše Crkve. O tome vidi dalje u obrazlaganju sljedeće teze.

čenja Evanđelja, različitih oblika duhovno-molitvenog susretanja, različitih oblika duhovnog i materijalnog pružanja pomoći i drugih oblika rada i života kršćanske zajednice.

No, religiozni odgoj i katezehu naši biskupi – u skladu sa suvremenim religioznopedagoškim i katehetskim gledanjima – smještaju, također, naglasili smo već u prikazu dokumenta, u cjelovito shvaćen općeljudski odgoj. Stoga ističu da „svaki istinski odgoj (...) ide za tim da pridonese razvijanju čovjeka u svestranu, slobodnu i stvaralačku ličnost, sposobnu za uspostavljanje istinskih odnosa sa sobom, s drugima i sa svime što postoji” (br. 28). I nastavlja: „U cjelovito shvaćenom odgoju ne smije, dakle, biti zanemarena ni jedna čovjekova dimenzija, ako se teži za doista svestranim i skladnim formiranjem njegove ličnosti” (br. 28). I dalje: „U svestranom i skladnom odgoju u obzir se uzimaju sva područja čovjekove ličnosti: i spoznajno, i doživljajno (područje) i područje njegova djelovanja” (br. 28). To znači da se u cjelovito shvaćenom odgoju mora istodobno posebna pažnja poklanjati razvijanju čovjekove intelektualne, afektivne, radne, estetske i drugih sfera njegova duhovno-tjelesnog bića.

Razumljivo je da je kršćaninovo shvaćanje čovjeka bitno njegovanje i trajno oblikovanje njegove općereligiozne i specifično kršćanske vjerničke dimenzije. No, isto je tako važno da odgojitelji u vjeri imaju u svom konkretnom radu s djecom, mladima i odraslima stalno na umu da cjelovito shvaćen religiozni odgoj i kateheza pretpostavljaju i u sebi uključuju svaki autentični općeljudski odgoj. Stoga se, na primjer, u cjelovito shvaćenom te sustavno i kvalitetno ostvarivanom vjeronaučnom radu moraju pretpostavljati, a u mnogim slučajevima i izričito uključivati, sve temeljne općeljudske vrijednosti koje sačinjavaju bogatu stvarnost čovjekova afektivnog, intelektualnog, moralnog, radnog, estetskog i drugih njegovih temeljnih životnih iskustava. Sve te vrijednosti, sva ta iskustva treba, očito, uzimati u obzir pri izradi kvalitetnih vjeronaučnih udžbenika i drugih katehetskih medija. O svim tim vrijednostima, o svim tim iskustvima isto tako treba voditi računa pri postavljanju kriterija za analizu

i vrednovanje vjeronaučnih udžbenika i drugih katehetskih medija, za analizu i vrednovanje svih vjeronaučnih i ostalih religioznoodgojnih i specifično katehetskih programa.⁴⁵

7. U našoj Crkvi među najvažnije i najhitnije zadatke spada kvalitetno općeljudsko, vjerničko i stručno, redovito i trajno, formiranje kateheta i katehistica – svećenika, redovnika, redovnica i laika – kojima je na poseban način povjereno animiranje i vođenje cjelokupnog religioznoodgojnog i katehetskog djelovanja u našim župskim i drugim kršćanskim zajednicama. Stoga treba, među ostalim, najhitnije početi ili, ako se već započelo, nastaviti ostvarivati radikalnu reformu religioznopedagoškog i pastoralno-katehetskog, redovitog i permanentnog, studija na našim teološkim učilištima te na katehetskim i drugim institutima, da bi naši katehete i katehisticke mogli doista steći i stalno stjecati temeljitu i kvalitetnu – za naše vrijeme i naše prilike prijeko potrebnu – stručnu antropološku (humanističku), teološku, specifičnu religioznopedagošku, pastoralno-katehetsku i metodičko-katehetsku te duboku općeljudsku i duhovno-vjerničku formaciju.⁴⁶

---

⁴⁵ Svjesni smo da se zauzimanjem stajališta o teorijskoj i praktičnoj neodvojivosti religioznog odgoja i kateheze od cjelovitog i kvalitetnog općeljudskog odgoja u našoj društveno-kulturnoj, političkoj, općereligioznoj i crkvenoj stvarnosti pokreću vrlo važna i osjetljiva pitanja, osobito pitanja koja se istodobno tiču autonomnosti i specifičnosti samoupravnog socijalističkog društva na području odgojno-obrazovnog djelovanja te autonomnosti i specifičnosti Crkve na području njezina odgojno-obrazovnog djelovanja. Ovdje nam nije moguće ulaziti u prijeko potrebno osvjetljavanje tih osjetljivih pitanja. Samo napominjemo da će biti potrebno nastaviti – s još više međusobnog povjerenja, s još više oslobođenosti od predrasuda te s još više teorijske i praktične širine, osobito s još više smisla za relativnost i komplementarno teorijsko i praktično postavljanje kad je riječ o pedagoškom pristupu konkretnim živim ljudima koji su istodobno građani našega društva i, bar potencijalno, članovi naše Crkve – temeljito i doista odgovorno osvjetljavati i rješavati ta pitanja.

⁴⁶ Usp. osobito br. 63. 73 i 74 dokumenta.

Mnogi se tuže – koliko znam, već gotovo stotinu godina (o čemu ima više zapisanih svjedočanstava)⁴⁷ – da mladi svećenici govore kako su tijekom studija teologije naučili mnogo toga, ali katehizirati nisu naučili, premda se gotovo najvećim dijelom svoga vremena moraju baviti katehezom. O tom problemu osobno slušam vrlo često tijekom već punih dvadesetak godina. Zato bih taj problem – u ovom trenutku i pred ovim skupom, nadahnjujući se smjernicama naših biskupa i želeći da u vezi s time bar nešto pridonesem provođenju u djelo tih smjernica – htio pretvoriti u sljedeće pitanje: Zašto već jednom ne učinimo sve, svatko prema svojim sposobnostima i u granicama svojih kompetencija, da se ostvari doista korjenita, kvalitetna i svestrana obnova (reforma) religioznopedagoškog i pastoralno-katehetskog, teorijskog i praktičnog, redovitog i trajnog, studija na našim teološkim učilištima i katehetskim institutima? Poznato mi je da na to pitanje nije lako odgovoriti, osobito ne na razini provođenja u djelo onoga što bismo, načelno govoreći, mnogi željeli. Nije mi nepoznato ni to da se na području reforme katehetskog studija u nas već dosta toga i učinilo.⁴⁸ No, siguran sam – oprostite mi na takvoj sigurnosti – da se mnogo toga još nije ostvarilo, da se to najhitnije mora ostvariti i da smo mnogo toga sposobni ostvariti. Dakako, uz uvjet da to, doista, zajednički želimo i ako smo u to spremni, u međusobnom povjerenju i stvarno zajednički, uložiti ništa manje nego ono najdragocijenije od svojih sposobnosti, od svoga stručnog i vjerničkog predanja, najdragocijenije od svoga života.

O tome u čemu bi i kako bi u nas trebalo ostvariti korjenitu obnovu katehetskog studija na teološkim i drugim učilištima, ovdje bih napomenuo samo ovo: nije potrebno razmisliti samo o broju sati i o broju specifičnih religioznopedagoških i katehetskih kolegija te ih, ako treba, povećati, nego je iznad svega potrebno – i teorijski i praktično – osposobiti studente za autentično i stvaralačko, duboko humano i vjerničko, komuniciranje velikih općeljudskih i vjerničkih tema, ili bolje reći, velikih i dubokih općeljudskih i vjerničkih iskustava. A za takvo se komuniciranje mogu osposobiti

uglavnom samo oni studenti koji su – na teologiji, u sjemeništu i drugdje – učili komunicirati ne samo u prvom redu slušajući teoriju (ponekad, a možda i češće, dosta lošu teoriju) o komuniciranju, nego su to učili praktično i stvarno komunicirajući: „trenirajući“, često i uvijek iznova, istinski i stvaralački slušati tuđu riječ i izricati autentičnu i stvaralačku,

47 Krajem prošloga i početkom našega stoljeća na njemačkim se stručnim katehetskim sastancima i u njemačkoj se katehetskoj literaturi mnogo raspravljalo o stručnom osposobljavanju za katehetsku službu na teološkim učilištima. U nas se, prema našem katehetičaru Ferdi Heffleru, o tom „najznamenitijem problemu“ u javnosti prvi put govorilo na prvom hrvatskom katehetskom sastanku 24. kolovoza 1892. u Zagrebu. Na tom je sastanku jedan od predavača u svom zaključku posebno istaknuo: „Svaki svećenik, koji hoće da bude sposoban i dorastao baviti se djelotvorno i uspješno s našim školstvom (tj. vjeronaučnim radom u školi, opaska autora), treba da se na dalje oboruža što temeljitijim pedagoškim (didaktičkim i metodičkim) znanjem. Svećenik svršava gimnaziju i bogosloviju, posjeduje dakle potrebitu opću i strukovnu bogoslovnu naobrazbu. Bilo bi ne samo koristonosno, nego i upravo nužno, da duhovne naše oblasti u interesu mladeži i škole, a time ujedno u interesu vjere i crkve, u interesu naroda i domovine, i toj grani znanosti posvete još veću pažnju, te da našim bogoslovima, budućim svećenicima i odgojiteljima mladeži i puka, pruže priliku da se mogu i na polju pedagogije što bolje izobraziti.“ (u: Ferdo Heffler, *Nekoje misli prigodom VII. katehetskog sastanka i osnivanja Hrvatskog katehetskog društva, „Katehetska knjižnica“*, Zagreb, 1906, str. 69). Da je pitanje stručnog osposobljavanja kateheta i katehistica u nas i u svijetu bilo vrlo aktualno i živo i pred više od osamdeset godina, vidi se i iz sljedećeg citata što ga naš katehetičar Heffler 1904. i 1906. preuzima od tadašnjeg njemačkog katehetičara Stieglitz i primjenjuje na naše prilike: „Priprava klerika u sjemeništima za buduću službu u školi (tj. za katehetsku službu, op. autora) sasvim je nedovoljna. U nas se uči pedagogija i katehetika samo u četvrtom tečaju, te se misli, da može bogoslov u to kratko vrijeme sebi pribaviti i nužnu teoriju i potrebitu praksu. No to je sasvim krivo mišljenje. Bogoslovi ne nauče za školu skoro ništa i dođu u školu bez naučene spreme. Njih bi trebalo već u III. tečaju poučiti o metodi... Onda bismo oslobodili djecu od krutog verbalizma, kojim ih vjeroučitelj prečesto muči...“ (u: F. Heffler, *Pobjeda psihološke metode, Katehetska knjižnica*, Zagreb, 1904, str. 23 i sl., i u: F. Heffler, *Nekoje misli...*, Zagreb, 1906, str. 26). – Heffler u posljednjem navedenom djelu ističe kako „jednodušno priznaju mlađi kateheti, da ne dobivaju... temeljnih pojmova“ iz „katehitične metodike“ te da bi, osim opće pedagogije, bogoslovi morali imati predavanja iz povijesti pedagogije i, osobito, iz opće didaktike i „specijalne ili katehitičke metodike“. Nakon toga i istodobno s time trebalo bi da bogoslovi „u praksi vide i vježbaju ono što su naučili u teori-

ne patvorenu i rutinsku, vlastitu ljudsku i vjerničku riječ. Ne znam je li sasvim na mjestu, ali osjećam da moram postaviti i ovo pitanje: Ne podržava li se na našim teološkim učilištima, a često i u našim sjemeništima, u cjelokupnom stilu nastavno-znanstvenog rada i cjelokupnog stila života, još uvijek pretežno individualni, a možda i individualistički, i nedovoljno autentični i stvaralački stil komuniciranja? Ako je to pitanje na mjestu i ako na nj valja potvrdno odgovoriti, smijemo li se onda čuditi što naši mladi (i stariji) diplomirani teolozi imaju velikih teškoća i neprilika upravo u svom konkretnom katehetskom radu, osobito kada treba raditi „ekipno“, ne samo jedni kraj drugih nego doista jedni s drugima i jedni za druge? A kako ćemo u svome katehetskom i cjelokupnom pastoralnom radu stvarati i trajno razvijati istinsko ljudsko i vjerničko zajedništvo ako smo po stilu svoga mišljenja, govorenja i djelovanja pretežno „individualci“ ili individualisti, ako se nismo dostatno osposobili za stvaranje i njegovanje istinskog zajedništva u svojoj pastoralnoj ekipi i u svim oblicima zajedničkog rada i života u kršćanskoj zajednici?⁴⁹

UMJESTO ZAKLJUČKA

Kažu da nas u našoj Crkvi ima tri vrste, tri kategorije, s obzirom na postavljanje prema temeljitoj obnovi našega katehetskog i cjelokupnog pastoralnog djelovanja.

U prvu bi kategoriju spadali oni među nama koji su se doista pokrenuli, koji su uvidjeli potrebu korjenite i svestrane obnove te u takvu obnovu, uza sve teškoće na koje nailaze, ulažu svoje najbolje sposobnosti i najdragocjeniji dio svoga vremena. U drugu bi kategoriju spadali oni koji imaju mnogo dobre volje, ali često ne znaju što bi te se malo kreću naprijed, malo stoje na mjestu, a ponekad se pomalo i vraćaju natrag. Trećoj bi kategoriji pripadali oni koji se ne miču, osobito zato što su uvjereni da su prokušane stare sigurnosti bolje od neizvjesnog upuštanja u traženje još neutrtih novih putova.

Ne znam koliko je takvo razvrstavanje pastoralnih i drugih djelatnika u našoj Crkvi točno

i koliko je ono korisno i svrsishodno. Možda bismo mogli reći da svi pomalo, u nekim područjima mišljenja i djelovanja, pripadamo svim trima kategorijama. Zato u ovom trenutku ne smatram osobito korisnim dalje inzistirati na takvu kategoriziranju, osobito ne na pogađanju koliko nas u kojoj kategoriji ima i tko sve

---

ji“, i to naročito hospitiranjem i držanjem pokusnih predavanja (vidi u: F. Heffler, nav. dj., str. 28 i 29).

⁴⁸ U posljednjih je desetak godina u našoj Crkvi poduzeto više inicijativa za temeljitu reformu katehetskog studija na našim teološkim i katehetskim učilištima. Spominjemo neke od tih inicijativa (o kojima je obaviještena i naša javnost):

– Pripremni (Stalni) odbor Katehetskog vijeća BKJ za organiziranje i vođenje Katehetskih ljetnih škola uputio je 1974, u ime sudionika IV. katehetske ljetne škole u Rijeci, dopis Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i našim visokim bogoslovnim školama s molbom da se reformira studij pastoralne teologije, katehetike i pomoćnih antropoloških disciplina (psihologije, sociologije, socijalne psihologije, pedagogije i dr.) na tim našim teološkim učilištima (taj dopis vidi u zborniku radova IV. KLJŠ „Odgoj djece u vjeri u kršćanskoj zajednici“, KS, Zagreb, 1975, str. 427 s.). Na taj je dopis vodstvo KBF-a u Zagrebu i vodstvo nekih visokih bogoslovnih škola odgovorilo pozitivno, pokazavši spremnost da se pristupi obnovi spomenutog studija. No, čini se, da se na našim teološkim učilištima, bar na nekima od njih, još nije nešto osobito učinilo u stvarnoj provedbi takve obnove.

– Isti je Pripremni (Stalni) odbor istom prigodom uputio dopis Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu s molbom da se višestruko reformira studij na Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu (vidi taj dopis u spomenutom Zborniku, str. 426 s.). Vodstvo je Fakulteta također pozitivno odgovorilo na taj dopis.

– Novim Statutom KBF-a u Zagrebu od 1974. god. (osobito čl. 106 Statuta) zacrtane su temeljne odrednice za reformu Katehetskog instituta u okviru djelovanja našeg središnjeg hrvatskog teološkog učilišta. Stoga je već sljedeće godine (1975) dekan Fakulteta, dr. T. J. Šagi-Bunić, uputio pismo dako-vačkom biskupu msgr. Ćirilu Kosu, predsjedniku KV BKJ, da bi, u dogovoru s ostalim našim biskupima, preporučio naše postojeće stručnjake katehete za ostvarivanje obnove Katehetskog instituta u Zagrebu. Temeljitoj reformi toga Instituta pristupilo se u proljeće 1978. (vidi „Reforma Katehetskog instituta pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu“, u: Religiozni odgoj i kateheza (ROK), br. 1–2, KS, Zagreb, 1979, str. 39).

– S temeljito reformiranim programom Katehetski institut u Zagrebu počeo je raditi šk. godine 1978./79. Dotadašnji dvogodišnji studij na tom Institutu produžen je na četverogodišnji studij. Znatno je proširen profesorski zbor i uvedeni su mnogi novi kolegi, osobito oni koji studentima omogućuju stjecanje još mnogo solidnije teološke, psihološke, pedagoške, sociološke, socijalnopsihološke te specifične religioz-

konkretno pripada trećoj ili drugoj kategoriji. Tako se, na primjer, najsvjesnije odričem mišljenja – koje mi je neki dan kao svoje najdublje uvjerenje iznio jedan od naših crkvenih javnih radnika – da mnogi naši svećenici neće ni uzeti u ruke katehetski dokument naših biskupa, a mnogi da ga neće razumjeti te ih neće pokrenuti na duboko mijenjanje mišljenja i konkretnog djelovanja. Osobito se to ne usuđujem misliti ni za koga ovdje nazočnog svećenika. Takvo bih svoje mišljenje osjećao kao duboko nepovjerenje prema dobroj volji naših svećenika i kao potcjenjivanje njihove teološke, općeljudske i vjerničke kulture.

Radije bih stoga svoje izlaganje završio, nadahnjujući se smjernicama naših biskupa, vjerom i nadom da je temeljita obnova religioznoodgojnog, katehetskog i sveukupnog evangelizacijskog i pastoralnog djelovanja u našoj Crkvi, danas i ovdje, doista moguća. Daka-ko, pod uvjetom – za koji moramo pretpostaviti da smo ga spremni svi prihvatiti – ako „nepokolebljivo ustrajemo u vjernosti istini i ako nas trajno vodi evanđeoska ljubav prema svima onima kojima želimo naviještati Kristovu evanđeosku poruku” (br. 78).

Samo se „vjerni istini i vođeni ljubavlju” možemo nadati „novoju budućnosti naše Crkve”. I, dopustite mi da to još kažem, vjerni istini i vođeni ljubavlju u odnosima prema doista svima: u našim međusobnim unutarcrkvenim odnosima – ne samo na području zalaganja oko obnove religioznog odgoja i kateheze, nego i na svim ostalim područjima rada i života naše Crkve – i u odnosima prema onima koji ne pripadaju našoj Crkvi. Jer, zapravo za sav je naš ljudski i vjernički život najvažnije pitanje: Koji nas to duh pokreće i vodi, kojim „dahom” dišemo u našim sveukupnim obnoviteljskim nastojanjima? Svi bismo željeli – duboko sam uvjeren u to – da to jest i da to stalno i sve više bude „dah” Očeva i Kristova Duha.

I tako se sva naša pitanja o evangelizacijskoj, religioznoodgojnoj, katehetskoj i sveukupnoj obnovi naše Crkve „slijevaju” i preoblikuju u najdublja pitanja naše ljudske i kršćanske vjere, nade i ljubavi – u najdublja pitanja naše općeljudske i kršćanske duhovnosti.

---

nopedagoške i pastoralno-katehetske formacije za stručno vođenje i animiranje religioznoodgojnog i katehetskog rada s katehizantima svih dobi. Za upis četverogodišnjeg studija religiozne pedagogije i katehetskog pastoralna na tom Institutu normalno se traži završena srednja škola, ali se dopušta i upis sa završenom desetogodišnjom i osmogodišnjom školom. Kandidati sa završenom srednjom školom na kraju studija stječu visoku stručnu spremu iz religiozne pedagogije i katehetskog pastoralna. Kandidatima koji su završili teološki fakultet ili visoku bogoslovnu školu omogućuje se upis izbornog programa (10–15 sati tjedno) iz treće i četvrte godine studija (takvi kandidati stječu također visoku stručnu spremu iz religiozne pedagogije i katehetskog pastoralna). – U daljnjoj reformi Instituta predviđeni su, među ostalim, ovi oblici njegova višestrukog rada: skoro uvođenje specijalnog oblika studija uz rad (osobito za kandidate koji su završili studij teologije), uvođenje postdiplomskog studija za formiranje stručnjaka religioznih pedagoga i kateheta, osnivanje posebne sekcije za permanentno religioznopedagošku i pastoralno-katehetsku formaciju, osnivanje sekcije za izdavačku djelatnost i dr. (vidi navedeni napis u ROK, br. 1–2, 1979, str. 39–41, te napis „Studij na Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu” u ROK, br. 5–6, 1979, KS, Zagreb, str. 303–308, vidi također obavijest „Upis na Katehetski institut Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu” u GK, Zagreb, 1. kolovoza 1982, br. 15).

⁴⁹ Sreća, mnogi kasnije mnogo nauče „od života” te se osposobljavaju za istinsko susretanje s ljudima i za djelotvorno pastoralno-katehetsko djelovanje tijekom svoga kasnijeg pastoralnoga rada. Mnogi se stoga, osjećajući nedostatke u svojoj redovitoj pastoralno-katehetskoj formaciji, uključuju u različite oblike permanentne formacije sudjelovanjem, na primjer, na Katehetskim ljetnim školama, na stručnim pastoralno-katehetskim seminarima i sličnim stručnim skupovima. No, oni bi bili lišeni mnogih teškoća i njihova bi permanentna formacija bila mnogo djelotvornija kad bi bili stekli kvalitetniju religiozno-pedagošku i pastoralno-katehetsku formaciju tijekom svoga redovitog teološkog studija, odnosno tijekom svoje cjelokupne pripreme za katehetski i pastoralni rad u kršćanskoj zajednici.